

Streszczenie adhortacji *Evangelii gaudium* – aspekty teologii pastoralnej

Aktualizacja: 16 XI 2025

Misyjny wymiar duszpasterstwa

- **Kościół z natury misyjny:** Chrystusowy nakaz „**Idźcie i nauczajcie wszystkie narody**” (Mt 28,19–20) określa tożsamość Kościoła. Ewangelizacja jest odpowiedzią na to polecenie – wiara w Zmartwychwstałego ma dotrzeć „*do każdego zakątka ziemi*”.
- **Pierwszeństwo misji:** Papież Franciszek podkreśla, że działalność misyjna stanowi „*największe wyzwanie dla Kościoła*” i powinna być **na pierwszym miejscu**. Wręcz „*działalność misyjna stanowi wzorzec każdego dzieła Kościoła*”. Konieczne jest przejście **od duszpasterstwa zachowawczego do duszpasterstwa zdecydowanie misyjnego** – nie można dłużej pozostawać biernie w parafiach, czekając, aż ludzie sami przyjdą.
- **„Kościół wyruszający w drogę”:** Franciszek ukazuje wizję Kościoła *wychodzącego* do świata. Taki Kościół to wspólnota uczniów-misjonarzy, którzy **podejmują inicjatywę**, angażują się, towarzyszą ludziom, przynoszą owoce i potrafią się cieszyć. Każdy wierzący i każda wspólnota są wezwani, by **wyjść z własnej wygody** i odważnie dotrzeć na „*wszystkie peryferie świata potrzebujące światła Ewangelii*”.
- **Radość misyjna:** Radość Ewangelii ma naturę misyjną – rodzi się ze **świadczenia i daru z siebie**. Doświadczyli jej uczniowie Jezusa powracający z misji pełni entuzjazmu (por. Łk 10,17) oraz sam Jezus, „*radujący się w Duchu Świętym*”, widząc że **Dobra Nowina dociera do ubogich**. Tę radość podtrzymuje dynamika nieustannego *wyjścia* ku nowym ludziom i miejscom: „*Pójdźmy gdzie indziej, do sąsiednich miejscowości – bo po to wyszedłem*” (Mk 1,38). **Nikt nie może być wykluczony** – Kościół ma głosić Ewangelię „*wszystkim ludziom, w każdym miejscu, przy każdej okazji, nie zwlekając*”.

Styl przepowiadania

- **Znaczenie homilii:** Homilia w liturgii stanowi „*punkt odniesienia*” dla oceny bliskości pasterza ze swoim ludem. Wierni przywiązują do niej wielką wagę, bo dobra homilia

może stać się „intensywnym i szczęśliwym doświadczeniem Ducha, pokrzepiającym spotkaniem ze Słowem”, od którego zależy odnowa i wzrost wspólnoty.

- **Głoszenie jako dialog:** Prawdziwie duszpasterski styl przepowiadania ma charakter **dialogu**. Kaznodzieja powinien wsłuchiwać się w **serce wspólnoty**, by głosić słowo, które dotyka życia słuchaczy – homilia jest kontynuacją dialogu Pana ze swoim ludem. Nie może ona być ani wykładem akademickim, ani „rozrywkowym spektaklem” w stylu medialnym. Jej celem jest rozpalenie serc Ewangelią i nadanie głębszego sensu celebracji.
- **Zwięzłość i prostota:** Papież zaleca, by homilie były **krótkie i treściwe** – zbyt długa homilia zaburza harmonię liturgii i nuży wiernych. Nawet proste, a czasem „trochę nudne” kazanie może wydać owoc, jeśli płynie z miłości pasterza i *ducha macierzyńskiego* Kościoła. Wierni odczuwają wtedy, że przemawia do nich matka troszcząca się o swoje dzieci, a nie surowy nauczyciel.
- **Pozytywny przekaz:** Styl przepowiadania powinien koncentrować się na ukazywaniu **pociągającego dobra i piękna** płynącego z Ewangelii, zamiast głównie wytykać zło. Papież pragnie, by kaznodzieje byli raczej „radosnymi zwiastunami wzniosłych propozycji, kustoszami dobra i piękna” obecnego w życiu zgodnym z Ewangelią, niż „posępnymi sędziami” koncentrującymi się na zagrożeniach. Dlatego dobra homilia powinna mieć **jedno główne przesłanie**, któremu towarzyszy obraz przemawiający do wyobraźni i uczucie poruszające serce – jak głosi rada: „jedna myśl, jedno uczucie i jeden obraz”. Całe przepowiadanie winno być mocno zakorzenione w Piśmie Świętym i na nim się opierać, gdyż to Słowo Boże karmi wiarę zarówno głoszącego, jak i słuchaczy.

Nowa ewangelizacja

- **Nowy etap misyjny:** *Evangelii gaudium* powstała jako program dla **nowej ewangelizacji**. Papież pragnie pobudzić „nowy ewangelizacyjny etap, pełen zapału i dynamizmu” w Kościele. Dokument nawiązuje do nauczania Jana Pawła II o potrzebie nowego zaangażowania misyjnego: trzeba na nowo głosić Ewangelię szczególnie tym, którzy kiedyś przyjęli wiarę, ale dziś żyją tak, „jakby Boga nie było”. Jak przypomina Jan Paweł II, „przepowiadanie skierowane do stojących z dala od Chrystusa jest pierwszym zadaniem Kościoła”.

- **Ożywienie ochrzczonych zagubionych:** Nowa ewangelizacja skupia się na ogromnej rzeszy *ochrzczonych, którzy nie żyją w pełni wiarą*. Kościół jako matka **stara się o ich nawrócenie**, by przywrócić im *„radość wiary oraz pragnienie zaangażowania się w Ewangelię”*. Nie wolno tu czekać biernie – biskupi latynoscy wzywali: *„nie możemy dłużej pozostawać w biernym oczekiwaniu w naszych kościołach”* – potrzeba wyjść z inicjatywą do tych, którzy oddalili się od wspólnoty.
- **Głoszenie wszystkim bez wyjątku:** Ewangelizacja obejmuje też tych, którzy **nie znają Chrystusa lub Go odrzucili**. Franciszek podkreśla, że *wszyscy mają prawo do usłyszenia Ewangelii*, a chrześcijanie mają obowiązek dzielić się nią **z nikim nie wykluczając**. Mamy głosić nie jako ci, którzy narzucają innym obowiązek, ale jak **przyjaciele dzielący się radością**, ukazujący *„nowy horyzont”* życia i zapraszający na ucztę Bożej miłości. Kościół, jak mówił Benedykt XVI, rozszerza się nie przez prozelityzm, lecz **„przez przyciąganie”** świadectwem życia.
- **Kreatywność duszpasterska:** Nowa ewangelizacja wymaga **nowych form przekazu** dostosowanych do współczesnego świata. Franciszek zachęca do odważnego poszukiwania *„nowych znaków, symboli, nowych sposobów przekazywania Słowa, nowych form piękna”* zrozumiałych dla dzisiejszej kultury. Kościół winien korzystać zarówno z bogactwa tradycji, jak i nowych środków wyrazu (np. sztuki, mediów), aby **przekazywać wiarę we współczesnym „języku przypowieści”**. Ta kreatywność pastoralna ma służyć temu, by orędzie Ewangelii mogło dotrzeć do serc ludzi żyjących w różnych kręgach kulturowych.

Rola wspólnot i świeckich w życiu Kościoła

- **Powszechne posłannictwo świeckich:** Kościół to **Lud Boży** jako całość ewangelizująca świat, w którym świeccy stanowią zdecydowaną większość. W ostatnich dziesięcioleciach wzrosła świadomość **tożsamości i misji świeckich** w Kościele. Wielu z nich wykazuje głębokie poczucie wspólnoty i wiernie angażuje się w miłość miłosierną, katechezę czy liturgię. Jednak nie wszędzie w równym stopniu się to urzeczywistnia – często brakuje im odpowiedniej formacji albo przestrzeni do działania. Tam, gdzie dominuje *nadmierny klerykalizm*, świeccy bywają spychani na margines i nie dopuszcza się ich do współdecydowania.

- **Aktywne świadectwo w świecie: Uaktywnienie laikatu** stanowi ważne wyzwanie duszpasterskie. Papież zauważa, że choć świeccy coraz częściej posługują wewnątrz Kościoła, to **ich wpływ na świat** (np. życie społeczne, polityczne, gospodarcze) nadal bywa znikomy. Duszpasterstwo powinno więc kłaść nacisk na formację świeckich jako świadków Ewangelii w codziennych środowiskach – tak, aby wartości chrześcijańskie przenikały kulturę, ekonomię i politykę poprzez obecność ludzi świeckich żyjących Ewangelią w tych sferach.
- **Wkład kobiet:** Franciszek podkreśla niezastąpioną rolę **kobiet** we wspólnotcie kościelnej. Dzięki swej wrażliwości i intuicji wnoszą one szczególne dary w życie społeczne i duszpasterstwo (np. troskę o innych, macierzyńską uwagę). Papież cieszy się, że wiele kobiet **dzieli odpowiedzialność duszpasterską** wraz z kapłanami, towarzysząc osobom i wspólnotom, a także wzbogacając refleksję teologiczną. Wzywa jednak do **poszerzenia przestrzeni dla obecności kobiet** w Kościele – również na stanowiskach decyzyjnych – z zachowaniem katolickiej nauki o kapłaństwie zarezerwowanym dla mężczyzn. Chodzi o to, by kobiecy geniusz był obecny we wszystkich wymiarach życia Kościoła.
- **Ruchy i małe wspólnoty:** Oprócz struktury parafialnej, w Kościele działają liczne **ruchy, stowarzyszenia i małe wspólnoty**, które są bogactwem wzbudzonym przez Ducha Świętego dla ewangelizacji. Niosą one często *nowy zapal* misyjny i kreatywne formy dialogu ze światem, przyczyniając się do odnowy Kościoła od wewnątrz. Ważne jest jednak, by te wspólnoty **nie izolowały się**, lecz chętnie integrowały z życiem parafii i diecezji – tak, aby nie oderwały się od pełni Ewangelii i komunii Kościoła, nie stając się grupami elitarnych „nomadów bez korzeni”.
- **Parafia jako wspólnota wspólnot:** *Evangeli* *gaudium* potwierdza centralne znaczenie **parafii** jako lokalnej wspólnoty wiary. Parafia bynajmniej nie jest przestarzałą strukturą – przeciwnie, posiada wielką **elastyczność**: może przyjmować rozmaite formy i dostosowywać się do potrzeb, jeśli tylko **duszpasterze i wierni wykażą się otwartością oraz misyjną kreatywnością**. Dobrze rozumiana parafia jest „**Kościółem żyjącym wśród swych synów i córek**”, jest *wspólnotą wspólnot*, „*sanktuarium, gdzie spragnieni przychodzą, by się napić i dalej iść*”. Poprzez słuchanie Słowa Bożego, formację, modlitwę i dzieła miłości parafia **formuje swoich członków na ewangelizatorów**. Ma być **centrum stałego posyłania misyjnego** w swojej okolicy. Jednocześnie papież

zauważa z realizmem, że dotychczasowe wezwania do rewizji i odnowy parafii „*nie przyniosły jeszcze wystarczających owoców*” – wiele parafii wciąż wymaga ożywienia, by stać się bliższymi ludziom, bardziej gościnnymi wspólnotami udziału i w pełni ukierunkowanymi na misję. Ta odnowa parafii jest istotną częścią nawrócenia pastoralnego Kościoła.

Nawrócenie pastoralne i reforma struktur duszpasterskich

- **Kościół w permanentnej misji:** Franciszek wzywa do głębokiego **nawrócenia pastoralnego** – zmiany mentalności i struktur tak, aby wszystkie aspekty życia kościelnego podporządkować misji ewangelizacyjnej. „*Marzę o wyborze misyjnym, zdolnym przemienić wszystko, aby zwyczaje, style, rozkład zajęć, język i wszystkie struktury kościelne stały się bardziej ukierunkowane na ewangelizację dzisiejszego świata, niż na zachowanie stanu rzeczy*”. **Tylko w tym świetle można zrozumieć konieczną reformę struktur i odnowę duszpasterstwa. Należy sprawić, by wszelkie struktury i działania Kościoła stały się bardziej misyjne – by zwyczajne duszpasterstwo na każdym poziomie poszerzało swój zasięg, było bardziej otwarte i skłaniało zaangażowanych do przyjęcia stałej postawy „wyjścia” ku potrzebującym.**
- **Odnowa zamiast zachowawczości:** Wszelka reforma w Kościele ma sens tylko wtedy, gdy służy **umocnieniu misji**. Jeśli odnowa struktur nie ma na celu misyjności, grozi Kościołowi zamknięcie się w sobie. Jan Paweł II ostrzegał, że „*wszelka odnowa Kościoła musi mieć misję jako swój cel, by nie popaść w swoiste kościelne zamknięcie się w sobie*”. Dlatego papież Franciszek zachęca, by porzucić „**wygodne kryterium pasterskie, że zawsze się tak robiło**”. Zamiast bronić starych schematów, potrzebna jest **odwaga i kreatywność** w przemyśleniu na nowo celów, metod i form duszpasterstwa we wszystkich wspólnotach.
- **Reforma parafii i diecezji:** *Nawrócenie pastoralne* dotyczy zarówno parafii, jak i całych Kościołów lokalnych. Parafie muszą unikać skostnienia i „*ociężałości*” – mają poszukiwać **bardziej otwartych form** duszpasterstwa, co wymaga od pasterzy i wiernych **misyjnej wyobraźni** oraz gotowości do zmian. Również **każda diecezja** (Kościół partykularny) jest wezwany do permanentnej odnowy i „*misyjnego nawrócenia*”. Kościół lokalny – zjednoczony ze swoim biskupem – ma być podmiotem ewangelizacji na swoim

terenie, stale wychodząc **na peryferie własnego obszaru** i szukając nowych środowisk, gdzie brakuje światła Ewangelii. Oznacza to bycie obecnym „*zawsze tam, gdzie najbardziej brakuje światła i życia Zmartwychwstałego*” – czy to w ubogich dzielnicach, czy w nowych kontekstach kulturowych.

- **Proces ciągłego odnawiania:** Franciszek zachęca wszystkie Kościoły lokalne do wejścia na drogę odważnego *rozeznania, oczyszczenia i reformy*. Chodzi o stały proces, w którym wspólnota bada swoje działania i struktury w świetle misji i dostosowuje je do wymogów ewangelizacji. **Duszpasterstwo w kluczu misyjnym** nie polega na mnożeniu działań dla samych działań ani na obsesyjnym trwaniu przy tradycyjnych formach. Przeciwnie – przyjęcie **stylu misyjnego** oznacza koncentrację na tym, co istotne i najbardziej życiodajne w Ewangelii, aby rzeczywiście dotrzeć **do wszystkich bez wyjątku**. Pastoralna kreatywność powinna iść w parze z **realistycznym rozeznaniem** – mamy być gotowi porzucić to, co nieskuteczne, i szukać nowych dróg głoszenia Jezusa w naszych warunkach. Wymaga to pokonania lęku przed zmianą: papież wzywa wszystkich pasterzy i wiernych, by z **ofiarnością i hojnością wdrażali wskazania *Evangelii gaudium***, „*bez zakazów i obaw*”, zawsze we wspólnocie z braćmi i pod przewodnictwem biskupów.

Tożsamość ewangelizatora i duchowość misyjna

- **Uczeń-misjonarz:** Podstawowa definicja ewangelizatora, jaką daje *Evangelii gaudium*, to **uczeń-misjonarz**. Papież podkreśla, że „*na mocy otrzymanego Chrztu każdy członek Ludu Bożego stał się uczniem misjonarzem*”. Nie ma zatem podziału na głoszących i słuchaczy – **każdy ochrzczony jest podmiotem ewangelizacji**. Błędne byłoby myślenie, że ewangelizacja należy tylko do „fachowców” (księży, zakonników czy katechetów), a reszta wiernych ma być biernym odbiorcą. *Nowa ewangelizacja* zakłada odkrycie **nowego protagonizmu każdego wiernego**. Franciszek kieruje apel do każdego chrześcijanina, by nikt nie rezygnował z **własnej roli ewangelizatora**: jeśli naprawdę doświadczyliśmy zbawczej miłości Boga, nie potrzebujemy wielu kursów, aby zacząć się nią dzielić. „*Każdy chrześcijanin jest misjonarzem w takiej mierze, w jakiej spotkał się z miłością Boga w Chrystusie Jezusie*”. Nie powinniśmy już mówić, że „**są uczniowie i misjonarze**” – lepiej zrozumieć, że wszyscy jesteśmy „*uczniami-misjonarzami*” posłanymi do świata.

- **Radość i zapal wiary:** Tożsamość ewangelizatora wiąże się z radością wiary. Apostołowie po spotkaniu z Jezusem natychmiast dzielili się radośnie wieścią: „*Znaleźliśmy Mesjasza*” (J 1,41). Źródłem tej gorliwości jest **miłość Jezusa** obecna w sercu ucznia. „*Pierwszą motywacją do ewangelizacji jest miłość Jezusa, jaką przyjęliśmy, doświadczenie bycia przez Niego zbawionym*” – kto szczerze kocha Chrystusa, odczuwa potrzebę, by Go innym **ukazać i o Nim mówić**. Dlatego papież zachęca, aby **pielęgnować osobiste spotkanie z Chrystusem**: modlić się o entuzjazm, który przezwycięży oziębłość i rutynę. Ewangelizator nie powinien być smutny ani przygnębiony – „*nie powinien mieć cały czas grobowej miny*”, lecz promieniować nadzieją. Franciszek wzywa: „*Odzyskajmy i pogłębmy zapal, słodką i pełną pociechy radość z ewangelizowania, nawet wtedy, kiedy trzeba śać, płacząc*”. Ta **duchowa radość** podtrzymuje misjonarza nawet pośród trudności i cierpień.
- **Modlitwa i praca:** Duchowość misyjna łączy **kontemplację z działaniem**. „*Ewangelizatorzy z Duchem to ewangelizatorzy, którzy się modlą i pracują*” – **pisze papież**. Oznacza to unikanie zarówno skrajności **aktywizmu bez modlitwy**, jak i **pobożności bez zaangażowania**. Mistycyzm oderwany od miłości bliźniego jest niewystarczający, podobnie jak aktywizm społeczny bez wewnętrznej więzi z Bogiem nie ma mocy przemiany serc. Prawdziwy ewangelizator dba zawsze o „*wewnętrzną przestrzeń*” spotkania z Bogiem, która nadaje sens jego działalności. Papież ostrzega: „*Bez dłuższych chwil adoracji, modlitewnego spotkania ze Słowem, zadania [ewangelizacyjnej] szybko tracą sens, osłabiamy się... i zapal gaśnie*”. Dlatego Kościół „*ma ogromną potrzebę oddychania płucami modlitwy*” – we wszystkich wspólnotach powinny rozwijać się grupy modlitwy, adoracji, rozważania Słowa. Jednocześnie modlitwa musi prowadzić do czynnej miłości: **nie może być ucieczką od świata**. Autentyczna duchowość misyjna wypycha nas na zewnątrz**, ku braciom. Trzeba odrzucić pokusę zamknięcia się w czysto indywidualnych przeżyciach duchowych, które nie przekładają się na miłosierdzie wobec bliźnich.
- **Bliskość i miłosierdzie:** Franciszek kładzie nacisk, że ewangelizator powinien odznaczać się **bliskością wobec ludzi i współczuciem**. Pasterze „*mają pachnieć owcami*”, czyli być tak blisko życia swoich wiernych, że przejmują ich „zapach” – znają ich radości i nadzieje, ich smutki i lęki. *Wspólnota ewangelizacyjna* potrafi **towarzyszyć** każdemu

człowiekowi w jego drodze, „*ilekroć jest to konieczne*”, z cierpliwością i miłością. Taka postawa wymaga rezygnacji z mentalności osądzania i wywyższania się nad słabszych. Papież upomina, że duszpasterze nie mogą zachowywać się jak kontrolerzy łaski, którzy stawiają warunki i „*narzucają wiernym zbyt wiele wymogów, jakby Ewangelia była ciężarem*”. **Kościół to nie urząd celny**, który wpuszcza tylko „doskonałych” – **Kościół jest ojcowskim domem**, gdzie jest miejsce dla każdego, z jego trudnym życiem. Ewangelizator ma więc świadczyć o **Bożym miłosierdziu**: wychodzić do grzesznika, przyjmować go z miłością, dawać nadzieję na przebaczenie. Tylko w klimacie miłości i akceptacji nawet człowiek zraniony grzechem otworzy się na przemieniającą moc Ewangelii.

Ubóstwo i „peryferie egzystencjalne” w duszpasterstwie

- **Wyjście do peryferii:** Pastoralna wizja Franciszka wzywa Kościół do wyjścia ku **ubogim i zmarginalizowanym**, ku tym wszystkim „*peryferiom egzystencjalnym*”, gdzie brakuje światła i nadziei. Kościół „*wyruszający w drogę*” nie lgnie do własnej wygody, lecz **szuka zagubionych**. Papież stwierdza jasno: Kościół powinien być obecny „*zawsze tam, gdzie najbardziej brakuje światła i życia Zmartwychwstałego*”. Oznacza to obecność wśród ubogich dzielnic, środowisk cierpienia, wykluczonych grup społecznych, ale także osób zagubionych duchowo. „**Zdobyc się na odwagę, by dotrzeć na peryferie świata**” – to wymaga porzucenia własnego komfortu i schematów. Duszpasterstwo misyjne **stawia ubogich i słabych w centrum uwagi**: tam kieruje kroki Jezusa i tam powinni być Jego uczniowie. Parafie i wspólnoty są wezwane, by dostrzegać tych, którzy są *najdalej* – ubogich materialnie, ale i *peryferie moralne czy kulturowe* – i nieść im bliskość Kościoła.
- **Opcja na rzecz ubogich:** *Evangelii gaudium* mocno akcentuje, że troska o ubogich to nie dodatek, ale **istotny wymiar Ewangelii**. Bóg sam okazał preferencyjną miłość do ubogich – „*w sercu Boga jest uprzywilejowane miejsce dla ubogich*” – do tego stopnia, że **Syn Boży stał się ubogim** (por. 2 Kor 8,9) i utożsamił z najmniejszymi (por. Mt 25,35nn). Franciszek przypomina, że **Chrystusowe ubóstwo** i całe Jego życie pośród ubogich wyznacza kierunek Kościoła: wszyscy wierni są wezwani, by mieć „*te same uczucia co Chrystus Jezus*” względem ubogich (por. Flp 2,5). Kościół dokonał historycznie *opcji na rzecz ubogich*, rozumianej jako szczególna pierwszoplanowość miłości wobec najbiedniejszych. Papież ogłasza pragnienie „*Kościół ubogiego dla*

ubogich” – Kościoła, który nie tylko **służy ubogim**, ale także **czerpie od ubogich**. Ludzie ubodzy, cierpiący, wykluczeni mogą nas wiele nauczyć; znają Chrystusa cierpiącego, często mają głęboką wiarę. **Powinniśmy pozwolić, by to oni nas ewangelizowali** swoją nadzieją i wytrwałością. Franciszek pisze wprost: *„Nowa ewangelizacja jest zaproszeniem do uznania zbawczej mocy egzystencji ubogich i do postawienia jej w centrum drogi Kościoła”*. Oznacza to, że Kościół ma **w centrum swojej misji ubogich** – nie z politycznych czy ideologicznych powodów, ale dlatego, że **Chrystus przychodzi w ubogich**. Duszpasterz nie może zapominać, iż w twarzy biednego spotyka Jezusa. Stąd opcja preferencyjna na rzecz ubogich powinna przenikać *wszelkie działania pastoralne*: od katechezy, przez liturgię, po inicjatywy społeczne. Troska o ubogich jest znakiem autentyczności ewangelizacyjnej Kościoła. Kościół, który by **opuścił ubogich**, zdradziłby Ewangelię; przeciwnie – Kościół **wychodzący na peryferie** odnajduje najpełniej Chrystusa i *raduje się*, widząc w nich działanie Bożej łaski.